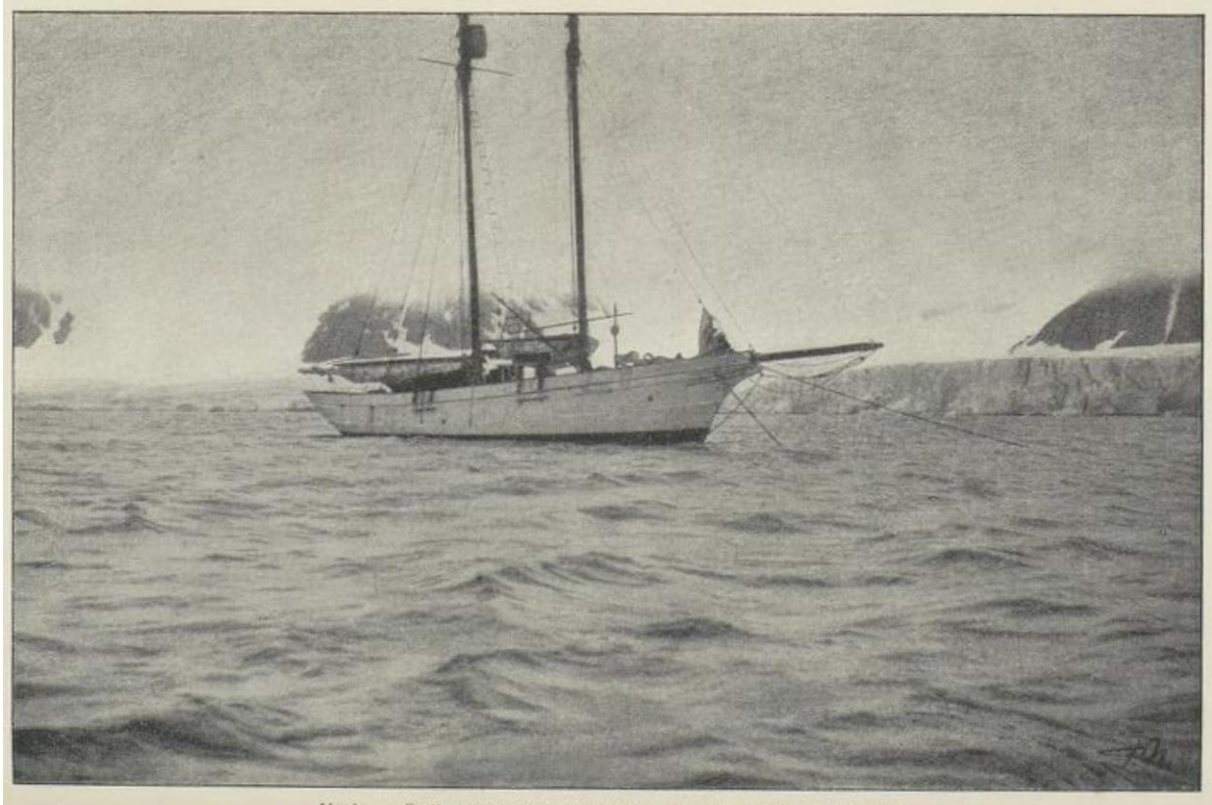

Med Nansen i Frierfjorden

Mellom fiksjon og virkelighet

Publisert i TA 09.01.18

Det var mandag 18.juli 1904 jeg møtte Fritjof Nansen i Langesund. Han var ankommet med skonnerten Veslemøy og la til ved skutekaia. Derfra gikk det med hest og vogn til Langesunds stolthet, Langesunds Bad. Badet var åpnet i 1898 og var raskt blitt et av Norges mest kjente og verdsatte helseinstitusjoner for Dom Fine fra fjern og nær. Nansen hadde vært på vei til Nordpolen med Hjalmar Johansen i 1895 og var dermed en selvskreven gjest ved Badet. Jeg var lettmatros hos Engvoldsen som var venn med Nansen. På badet tok Nansen seg et bad med betjening, et glassmanetbad av ypperste klasse til en stiv pris, kr.5. Betjeningen var de lokale piker, nydelige frøkner utdannet ved Sandefjords Bad kun få år i forveien, nå drevne badersker med glimt i øyet. Nansen overnatter, ligger i sengen, ser utover havet og sier: ”Bølgene leker sin evige frem- og tilbake over de runn-slitte skjær nedenunder. Livet er jo i grunnen skjønt.” Dagen etter nyter han et måltid og synet av de unge sjøgutter og småpiker. Jeg var blant dem. ”Renn ut og in av gjester, og av sjøgutter med piker, som vilde ha øll. Her er de ikke fullt så bra å se på som om bord i skøiten idag morges. En sjøgutt med fint slips

kom in og drev runt, litt usikker, - men strammet sig op og skulde vise han var scenevant. En ung dame sat alene og ventet på sit følge som netop var gått ut. Han satte sig på en ledig stol for å slå an. ”De har det godt De frøken, som kan sitte her i solen.” Intet svar.” Piken forlot rommet. Matrosen forlangte øl, ”men piken svarte at det kunde han ikke få. Et nytt nederlag. ... Her virket han sandelig ikke ekte. Hvor omgivelserne gir alt sit verd. Disharmoniene er og blir uskjønne.” Nansen hadde rett, jeg var utilpass i dette selskap. Det var ikke her jeg hadde mitt hjem, hvor jeg kunne føre meg naturlig, det var om bord på en skute.

Nansen hadde bedt Engvoldsen om å skaffe et erfarent mannskap til en tur på Vestlandet denne sommeren. Men først ville ha se seg om i Telemark. Han hadde vært her før. I 1897 hadde han seilt opp til Skien med Veslemøy, året etter Framekspedisjonen og turen mot Nordpolen. Slusene i Skien og Løveid var godt kjente som porten til Telemark, mens slusene i Ulefoss var åpnet kun få år tidligere. Nansen ville ta båten til det indre av Telemark, men han måtte snu da grunnforholdene i Norsjø forårsaket grunnstøtinger hele seks ganger og han kom ikke lenger enn til Ulefoss. Norsjø bød på større utfordringer enn Nordishavet.

Engvoldsen presenterte meg for Nansen som heldigvis ikke bemerket tildragelsene fra dagen før. Nå førte Engvoldsen Veslemøy inn fjorden, forbi Stathelle og Bevik hvor strømmen bød på en motstand Nansen visste å sette pris på. Vi gikk for motor da vinden var svak. Da vi kom forbi Flauene begynte Nansen å lodde dybdene i Frierfjorden. ”Jeg hadde holt på hele dagen med lodding og strømmåling opeter fjorden, til vi til slutt kl.10 kvell var kommet op til den øvre nede av Frier-fjorden. Så stod vi da utover igjen.” I øst hadde vi Herøen med sine gårder, buskap og fred, i vest hadde vi Bamble. ”Det var fullmåne, dagen lå og drømte bak fjellene i nord, sjøen blank karmin mens vi gikk ut gjennom den trange fjorden, med de lodrette, til dels utover-hengende bergvegger på østsiden av oss, det fruktbare, skogkledde lann på vestsiden, og så månen speilende sig i den blanke silke imellem.” Som lettmatros var mine oppgaver enkle denne dagen. Jeg ble heller sittende å lytte til Nansen som ikke sa stort, men som nøt tilværelsen om bord. ”Det er vanskelig å gå til køis, - det er unnerhollende å sitte og følge månebildene i vannet utover. ... Så mange stjerner det alt er blit. Der er Kassiopeia, og både den store og den lille Bjørn med Polarstjernen og Perseus.” Var det noe han kunne, så var det stjernenes plass på himmelen. En læregutt som meg var i gode hender.

Men alt har en slutt. ”I morgen må vi til havs,” sier Nansen. ”Vi må seile vesterpå for å se solen gå i havet.” Og sånn skulle det gå. Vi dro vestover, opplevde storhavet og et vær som

bød oss erfaringer og historier for framtida. ”Idag er ikke sjøen drøm og eventyr, ikke lengsel og fravær, verken fremtid eller fortid. Den er sunn handling og nutid. Det svartner ute i havbrynet, og vinden kommer i mørke bøier inover med hvite skumskavler. Det gir sett i Veslemøy. Hun hopper til og skjærer utover bølge-ryggene som hun vilde løs av vannet. Foran bruser og koker det, og etter os velter hvite fossen tordnende, som vilde den sluke os.” Nansen ga sine ordre og vi hadde å adlyde, om vi ville leve. ”Pass på ved forseils-skjøtene, jeg venner’a runt og stager! Klar! Nå går’a! Pass på lo lense-bardon.” Jeg heiv meg på skjøtene, lo lense-bardon, fikk det på plass og mottok Nansens anerkjennende nikk.

Vi kom oss tilbake til Langesund og jeg kunne mønstre av og begi meg hjem til mor og far. Nansen mimret over solnedgangens fravær der vest. ”Og så var du da der vest. Men dit avlelann, hvor solen gikk i havet, det fant du ikke. Rengtykke og skodde og vinn fant du.” Men, altså, ingen sol som gikk ned i vest. Sjøl fant jeg lykken i skonnerten Veslemøy. Hun var bygget av Colin Archer, var satt opp med de skråstilte mastene som var et av kjennetegnene ved Colin Archers raskere båter. Etter at Nansen hadde vært på Spitsbergen med Veslemøy i 1912 gikk det mot slutten av eierskapet. Båten ble overtatt av Kaptein Engvoldsen for k.8000 i 1915. Han var blitt en holden mann, Engvoldsen. Jeg var blitt styrmann, ektemann og barnefar. Den lille pike fra Langesunds Bad hadde gitt etter, smilt til meg og omsider sagt ja.

Fortellingen baserer seg på Fridtjof Nansens eget manuskript ”Langs Kysten” publisert for første gang i Dag og Tid 22.12.17

Fortalt av Inge Jørgensen